

platteland, dat geld gebruikten om hun familie uit de schulden te helpen. Tot de overigen die zich aanmeldden, jaarlijks gemiddeld ca. zevenhonderd man, en die eenzelfde premie ontvingen, behoorden Europeanen van elke nationaliteit met als grootste contingenten Belgen, Duitsers, Zwitsers en Fransen. Soms waren het lieden die iets op hun kerfstok hadden – het depot in Harderwijk kreeg de naam, ‘het riool van Europa’ te zijn.

Men tekende voor vier jaar, maar naarmate men in Indië bijtekende, kreeg men een hoger pensioen: na twaalf jaar dienst f 200 per jaar, na twintig jaar (het maximum) meer dan f 400; dat waren belangrijke voorzieningen in een tijd waarin vrijwel geen burger recht had op pensioen, compensaties ook voor de gevaren van de inzet en het weinig opwekkend, meestal geestdodend bestaan. Dat bestaan kende twee lichtpunten: er werd veel jenever verstrekt en men kon er een inheemse vrouw op nahouden die, met de eventueel uit het concubinaat voortgesproten kinderen, in de kazerne woonde; dat kazerneconcubinaat dat al in de tijd van de Compagnie was voorgekomen, werd in 1836 officieel goedgekeurd.

In de Europese samenleving in de archipel genoten de ‘kolonialen’ geen aanzien; door de meeste Europese burgers werd de omgang met militairen geschuwd, behalve dan met de officieren die een ‘goede partij’ vormden voor een huwbare dochter.

★

Na de Java-oorlog kwamen herhaaldelijk locale onlusten op Java voor: zij waren een vorm van protest zowel tegen de overheersing door blanken, die èn vreemden èn ongelovigen waren, als tegen het ingrijpen dier blanken, rechtstreeks of via de inheemse gezagdragers, in het traditionele levenspatroon. Bijna steeds namen die protestbewegingen de vorm aan van acties, op touw gezet door plaatselijke Islamietische leiders of verbitterde leden van de oude adel – zij verklaarden dan, zoals ook Diponegoro had gedaan, dat zij beschikten over geheimzinnige krachten en dat elk die hen volgde, bij een gewapend treffen ongedeerd zou blijven. Er waren op Java tussen 1840 en 1875 slechts zes jaren waarin het niet tot een of meer van die locale uitbarstingen kwam. Zij deden zich ook na 1875 voor, o.m. in 1888 in het noordwesten van het roerige, naar verhouding streng-Islamietische Bantam, waar het tussen 1810 en